

Albin Koprukowniak

"Z dziejów powiatu kraśnickiego.
Materiały z sesji naukowej", red.
Kazimierz Myśliński, Józef Ryszard
Szaflik, Lublin 1963 : [recenzja]

Rocznik Lubelski 7, 242-244

1964

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

szerokiego kręgu czytelników, bo dla takich praca jest w gruncie rzeczy przeznaczona, jest już dzisiaj konieczna informacja o charakterze „Siewu”, „Wici” lub „Bundu” czy „Zukunftu”. Druga sprawa — to przeniknięcie z literatury KPP zbyt propagandowej terminologii. Czytamy więc np. o „hitleryzacji stosunków w Polsce” (s. 9) lub „dyktaturze faszystowskiej w Polsce” (s. 40).

Pewne uwagi nasuwa też konstrukcja pracy. Wychodząc w niej od punktów zwrotnych w taktyce międzynarodowego ruchu robotniczego i młodzieżowego, autor mimowoli sugeruje decydujący wpływ bodźców zewnętrznych na postawę młodzieży polskiej wobec sytuacji wewnętrznej kraju. A przecież ferment, który ogarnął szerokie masy w Polsce wypływał przede wszystkim z nierozwiązanych sprzeczności wewnętrznych i dopiero na ten, grunt padały inspiracje w zakresie taktyki i strategii. Myślę, że szersze omówienie sytuacji-tła usunęłoby tę niezamierzona sugestię.

Piętnasty tom Biblioteki Społeczno-Politycznej jest ostatnim wydawnictwem w tym cyklu. Odtąd prace z zakresu dziejów ruchu rewolucyjnego na Lubelszczyźnie ukazywać się będą w nowym wydawnictwie o charakterze periodyku (rocznika) naukowego. Decyzja ta wypłynęła przede wszystkim z faktu, że publikowane w Bibliotece prace tylko w małym stopniu miały charakter popularno-naukowy. Pionierskość podjętych tematów przekreślała w praktyce możliwość syntetyzowania, a więc dania jasnego, wyczerpującego oświetlenia podjętych problemów. Decyzja ta nie przekreśla jednak, jak sądzę, dorobku Biblioteki w dziedzinie wstępnego opracowania węzłowych zagadnień z tradycji ruchu rewolucyjnego w naszym regionie. Piętnaście tomów tego wydawnictwa służyć będzie dalej wszystkim zainteresowanym dziejami regionu — zawarty w nich materiał niejednokrotnie stanie się punktem wyjściowym do nowych, twórczych badań.

Zygmunt Mańkowski

Z DZIEJÓW POWIATU KRAŚNICKIEGO. MATERIAŁY Z SESJI NAUKOWEJ

Redaktorzy naukowci: Kazimierz Myśliński, Józef Ryszard Szaflik

Lublin 1963. Wydawnictwo Lubelskie, ss. 293, nlb. 3.

Prezentowana książka jest pokłosiem sesji naukowej, jaka odbyła się w Kraśniku 6 maja 1961 roku z udziałem pracowników naukowych historii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Wojewódzkiego Archiwum Państwowego w Lublinie oraz Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego¹. W sesji uczestniczyli również regionalni działacze kulturalno-oświatowi oraz przedstawiciele władz partyjnych i administracyjnych powiatu i miasta. Wspomniana książka ukazała się dzięki finansowemu poparciu Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Kraśniku.

Artykuły zamieszczone w tym wydawnictwie stanowią owoc niekiedy długoletnich badań archiwalnych i uwzględniają najnowszą literaturę do poruszanej problematyki. Artykuły i szkice obejmują w zasadzie historię obszaru, który zamyka się dziś w przybliżeniu w granicach powiatu kraśnickiego i janowskiego.

¹ Sesja kraśnicka doczekała się ciekawego i rzeczowego omówienia w sprawozdaniu M. Zdrojewskiego, zamieszczonym w „Roczniku Lubelskim”. T. IV, s. 334—336.

Układ artykułów jest chronologiczny, niezależnie od ich merytorycznej strony. W ten sposób otrzymaliśmy w przekroju całą historię powiatu z nieuniknionymi, co prawda, w takim przypadku lukami.

Początkom miasta Kraśnika i Urzędowa na tle rozwoju południowej Lubelszczyzny, zwłaszcza rozwoju handlu, poświęcone jest ciekawe studium K. Myślińskiego. Do tematu tego nawiązuje także w swoich rozważaniach H. Grocholski, natomiast Z. Sułowski daje przekrojowy obraz zaludnienia dzisiejszego powiatu kraśnickiego i janowskiego, dawniej nierozzerwalnie ze sobą związanych. Zmiany demograficzne przedstawia autor począwszy od XIV wieku i doprowadza je aż do lat sześćdziesiątych naszego stulecia.

M. Pękalski omówił najważniejsze znaleziska archeologiczne, które świadczą o prastarym osadnictwie na tych ziemiach. Jego też pióra jest zarys historii Zaklikowa. Ten fakt należy specjalnie podkreślić, bowiem M. Pękalski to znany działacz oświatowy na tym terenie i skrupulatny zbieracz pamiątek dotyczących regionu, w którym pracuje. M. Stankowa przedstawiła historię i sytuację prawnoustrojową dawnego powiatu urzędowskiego, a St. Paulowa scharakteryzowała rolę rodu możnowładczego Tęczyńskich w Kraśniku w XVI wieku. Problematyce XVI i XVII stulecia poświęcone są także artykuły: J. Godlewskiej (dzieje Rady Miejskiej w Urzędowie), St. Tworka (okres reformacji w powiecie kraśnickim), J. Albina (handel i rzemiosło, materiał udokumentowany licznymi zestawieniami statystycznymi), Wł. Myka (ruchy chłopskie w starostwie urzędowskim w XVI i XVII wieku), J. Teodorowicz--Czerepińskiej (o urbanistyczno-obronnych założeniach Urzędowa), J. R. Szaflika (powiat urzędowski w okresie wojen z połowy XVII wieku).

Historii osiemnastowiecznej omawianego obszaru poświęcone są artykuły i szkice: T. Opasa (*Kraśnik w pierwszej połowie XVIII wieku*), M. Zakrzewskiej-Dubasowej (proces o czary w Kraśniku z 1746 roku), Wł. Cwika (*Urzędów w drugiej połowie XVIII wieku*), R. Orłowskiego (położenie chłopów w kluczu kraśnickim w dobrach Ordynacji Zamojskiej w drugiej połowie tego stulecia) i wreszcie L. Müllerowa omówiła osadnictwo i stosunki własnościowe w ostatnich latach Rzeczypospolitej w powiecie urzędowskim.

Dziejami tego regionu w XIX wieku zajęło się kilku autorów: J. Reder, przedstawił rys historyczny i podziały administracyjne powiatu kraśnickiego w tym czasie, W. Śladkowski zanalizował początki i rozwój przemysłu w pow. kraśnickim, ze szczególnym uwzględnieniem zakładów żelaznych w Irenie k. Zaklikowa, jako przedsiębiorstwa typowo kapitalistycznego założonego w 1837 roku. Podobnej problematyki dotyczy artykuł A. Pawłowskiej-Wielgus, a mianowicie huty szkła pod Janowem Ordynackim w pierwszej połowie tego stulecia. Natomiast Z. Mazurek dała interesujący przyczynek o opłatach chłopskich za ziemię, otrzymaną podczas reformy uwłaszczeniowej w 1864 roku.

Zagadnienia historii najnowszej i ruchy rewolucyjne znalazły odzwierciedlenie w artykułach A. Kopruckowniaka, który omówił walkę o polskość w powiecie janowskim na jesieni 1905 roku. St. Krzykała zajął się postępowymi i rewolucyjnymi tradycjami walk w powiecie kraśnickim w latach 1918—1939, natomiast M. Zdrojewski wyczerpująco omówił mało znane wypadki w więzieniu janowskim w 1934 r.

Okres okupacji hitlerowskiej i historia ruchu oporu na wspomnianym obszarze, który stanowił jedno z najsilniejszych ogniw polskiego wysiłku zbrojnego w czasie wojny w kraju, znalazł odbicie w wartościowych artykułach J. Hejdy o Batalionach Chłopskich oraz J. Naumiuka o Gwardii i Armii Ludowej i ich wkładzie w walkę.

Dziemom dnia dzisiejszego powiatu kraśnickiego i samego Kraśnika oraz

perspektywom rozwoju poświęcony jest artykuł K. Mycki, a B. Gil przedstawiła rolę Kraśnika Fabrycznego znanego z produkcji wyrobów metalowych, głównie zaś łożysk tocznych.

W sumie zawarte w tym wydawnictwie artykuły dają przegląd najnowszych osiągnięć nauki historycznej w badaniach nad przeszłością regionu kraśnickiego. Powstał w ten sposób w zasadzie całościowy obraz przeszłości powiatu kraśnickiego w zakresie zmian administracyjnych, prawno-ustrojowych, społeczno-gospodarczych, politycznych i kulturalnych. Wyraźnie odczuwa się brak prac dotyczących stanu oświaty i szkolnictwa na omawianym terenie i roli szkoły w środowisku przede wszystkim wiejskim. Zdecydowana większość artykułów zaopatrzona jest w bogaty aparat naukowy, w postaci licznych przypisów, co jeszcze bardziej podnosi walor tego pożytecznego wydawnictwa.

Książka zawiera bardzo starannie opracowane indeksy nazwisk i nazw geograficznych, co tym samym ułatwia korzystanie z niej. Na plus wydawnictwa zapisać także trzeba dobrą na ogół korektę i estetyczną szatę zewnętrzną. Dużym jednak mankamentem, czego można było uniknąć przy niewielkim nakładzie pracy, jest brak mapy powiatu.

Sądzić należy, że omówiona pozycja spełni pożyteczną rolę, jako przewodnik po przeszłości powiatu, w pracy nauczycieli i działaczy kulturalno-oświatowych oraz przyczyni się do popularyzacji tego regionu. Książka stanowi jednocześnie wyraźny krok naprzód w badaniach nad dziejami tego powiatu i jest trwałym wkładem do poznania przeszłości zaniedbanej dotychczas pod tym względem Lubelszczyzny.

Nadmienić trzeba w końcu, iż jest to już trzecia z kolei pozycja dotycząca przeszłości poszczególnych powiatów Lubelszczyzny opracowana przez zespół historyków lubelskich w ramach Polskiego Towarzystwa Historycznego².

Albin Kopruckownik

² Zob. *Z przeszłości Ziemi Łukowskiej*. Lublin 1959 oraz *Ziemia Chełmska*. Lublin 1961.

RUCH LUDOWY NA LUBELSZCZYŹNIE. MATERIAŁY Z SESJI NAUKOWEJ ZORGANIZOWANEJ PRZEZ WK ZSL W LUBLINIE. Red. Józef Ryszard Szaflik

Lublin 1964, Wydawnictwo Lubelskie, s. 409, nlb. 3.

Lektura wydawnictwa *Ruch ludowy na Lubelszczyźnie* zainteresuje czytelnika nie tylko z tego regionu, lecz i z innych terenów Polski. Przede wszystkim jednak książka ta winna stać się bliska działaczom ludowym. Znajdzie w niej wiele cennego materiału także historyk interesujący się dziejami Polski ostatnich stu lat.

Lektura tej publikacji skłania najpierw do poczynienia pewnych uwag natury ogólniejszej. W ostatnich latach jesteśmy świadkami szczególnego zainteresowania dziejami narodzin i rozwoju ruchu ludowego, jego perypetiami ideologicznymi i politycznymi w poszukiwaniu najlepszych dróg służenia Polsce i narodowi. Wystarczy odwołać się do niektórych tylko publikacji, aby utwierdzić się w tym przekonaniu¹. Otrzymaliśmy wreszcie pierwszy tom nowej syntezy dziejów ruchu

¹ Zob. m. in.: St. Jarecka *Niezależna Partia Chłopska*. Warszawa 1961; A. Więzikowa *Stronnictwo Chłopskie (1926—1931)*. Warszawa 1963; *Programy*